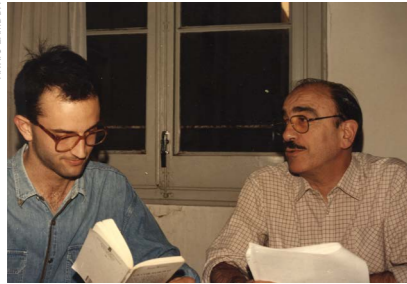

PARLAR DEL QUE NINGÚ PARLA

De la mà de Xavier Inglada i altres persones pioneres del Casal Lambda es van organitzar diverses mostres teatrals amb la sida com a temàtica que van obrir portes i sacsejar consciències en els anys 90.

Per TONI PONCE

Armand de Fluvià (dta.).

Xavier Inglada és una d'aquelles persones de col·lectiu que arriben a Barcelona per culpa del sexili. Nadiu de Vilanova i la Geltrú, va conèixer el Casal Lambda el 1984 i el 85 ja es va instal·lar a la ciutat, situació que el va permetre endinsar-se cada cop més en l'entitat. "De seguida al Lambda em van caçar per la Junta Permanent i, al final, el 93 o el 94, vaig ser president després de l'Armand de Fluvià", explica.

Durant aquesta presidència va tenir lloc la primera *Mostra Teatral Gai i Lèsbica*, que era la nomenclatura més habitual en una època on les segles LGTBIQ+ encara no estaven esteses, però va ser la sida la que va donar sentit a una mostra que encarava la malaltia de front des dels escenaris.

Al nostre país, l'any 1991 el Casal Lambda va ser pioner a fer lectures dramatitzades d'obres dels Estats Units que parlaven de l'impacte del virus, ben acollides per crítica i públic, tant als cercles comercials com als més alternatius, on l'epidèmia era més que un tema d'actualitat als mitjans. Mentre a l'escena catalana directors i actors morien o patien en silenci, el director Josep Costa va apropar-se al Casal

per posar-hi remei, i allà és on es troba amb el nostre entrevistat.

UN DILLUNS PROPER A L'1-D

"No sé com va anar, suposo que l'Armand li va explicar que a mi m'agradava molt el teatre i que feia tallers i tal", però aquesta va ser la llavor per organitzar junt amb Costa la lectura dramatitzada d'*Un cor normal*, que és la primera gran obra de teatre que es va fer als Estats Units sobre el tema de la sida. Després de molts assajos, la van estrenar l'any 91 al mateix casal, situat en aquell moment a la Casa Elizalde. Més endavant, van aconseguir llegir-la també el dilluns 2 de desembre al Teatre Lliure a Gràcia, en un dia en què l'obra de Shakespeare en cartell feia una pausa. "Arran de l'èxit d'aquella representació, cada any, des del 1991, el dilluns més proper al Dia Mundial de la Sida, que era un dia que els teatres estaven tancats, buscàvem un per representar alguna obra amb relació a la Sida", fet que va donar peu a una tradició que duraria fins al 1997. En aquestes cites anuals, clàssics com *Un cor normal* es van arribar a llegir fins a 8 vegades, no només pel grup de teatre del Casal, sinó també per actors professionals de la mà d'en Josep Costa.

"Com que jo era voluntari del Casal, ens agradava al teatre i en Josep Costa ens dirigia, tot va funcionar; pel 28 de juny del 1992 ja

teníem com 4 o 5 obres més traduïdes que eren també de temàtica homosexual i vam organitzar un cicle de lectures dramatitzades al Palau de la Virreina", explica sobre la mostra del grup de teatre, que va durar dies, "però pel Dia Mundial de la Sida miràvem de preparar alguna que tingués relació i durant tot l'any les miràvem de fer a diferents llocs, com a la Casa Elizalde, al Teatre Kaddish d'El Prat de Llobregat, espai que va impulsar en Josep Costa, i també al SAT Sant Andreu Teatre".

Inglada reconeix que la recepció del públic "ens va engrescar a organitzar un festival de teatre gai i lèsbic al 94 amb una convocatòria oberta a tot l'estat on van venir companyies de diferents llocs i també d'aquí de Barcelona". El festival es va estendre fins a l'any 97 mentre continuaven fent lectures dramatitzades a biblioteques la resta de l'any: les dues primeres al SAT i en les dues darreres a diferents sales de la ciutat com el Teatre Malic, L'Eixample Teatre i el Teatre Artenbrut (o Sala Artenbrut).

MOMENTS COLPIDORS

Preguntat pels moments claus que van tenir lloc entre 1991 i 1997, Xavier Inglada en destaca tres. "Jo crec que el primer any, amb *Un cor normal* allà al Teatre Lliure, va ser el moment més trencador: va tenir molt de ressò, va sortir als diaris, cada any sortia als diaris, perquè quan es feia als teatres professionals, en l'àmbit de premsa i de ràdio ens

Armand de Fluvià (esq.) amb Josep Costa (dta).

feien molt de cas". El segon moment a destacar va ser el festival de teatre el 94, "quan vam fer *Àngels a Amèrica* perquè aquí no s'havia representat i va ser una obra que va guanyar dos primers Tony als Estats Units i venia amb un ressò mundial brutal, doncs, clar, hi havia molt d'interès". El públic i del món del teatre professional van viure amb expectació la representació malgrat no fer-se completa, ja que la primera part dura tres hores i no en van arribar a completar dues.

"El primer festival també va ser

molt important, perquè, clar, també va tenir molt de ressò a la premsa i a tot l'Estat. Companyies que feien una obra de teatre de, per exemple, temàtica lèsbica i no aconseguien anar gaire lluny,

quan venien al festival a Barcelona es coneixien amb altres companyies i era molt maco". De fet, a la primera mostra va tenir una secció de vídeo, "no sé si d'alguna manera també vam encendre la flama dins del Casal, perquè l'any següent, el 95, va ser la primera edició de la Mostra de Cinema", que ara tots coneixem com FIRE!.

AMPLIFICAR EL RESSÓ SOCIAL

Parlar de moments claus és recordar la valentia que van tenir l'any 91 en engegar les representacions: "teníem gent molt propera que es

moria de la Sida perquè no hi havia cap tractament, i gent del món del teatre que també es moria de la sida, com en Fabià Puigserver, cofundador del Teatre Lliure, que va ser diagnosticat i va morir aquell mateix any. Quan nosaltres proposem al Lliure fer *Un cor normal*, feia poc que s'havia mort". Van amplificar el debat social al teatre "quan la premsa o les autoritats d'aquí no en parlaven, menys encara perquè els Jocs Olímpics estaven propers. Ni els uns ni els altres, ni Generalitat ni Ajuntament parlaven", lamenta.

"Jo crec que en aquell moment cada associació va fer una mica el que era el seu paper. Stop Sida, per exemple, va fer la feina de carrer, portant preservatius als locals, etcètera. Lambda va optar per un enfocament més cultural a l'hora de fer conscienciació", afirma Inglada, que assegura que el festival de teatre va arribar a la seva fi el 97 més aviat per l'alt cos de voluntariat i l'esforç que exigia que no pas per coincidència amb l'inici dels primers tractaments efectius que controlaven el virus.

L'ESCENA VIRAL, TEATRE NORD-AMERICÀ I ACTIVISME ANTISIDA A ESPANYA

Un repàs sobre els inicis del teatre amb temàtica VIH/sida i l'activisme que li va donar suport.

Per ÀLVARO ALBARRÁN GUTIÉRREZ

Professor de Literatura Nord Americana de la Universitat de Sevilla

Quan la crisi del COVID-19 va irrompre a Espanya, ningú es va afanyar a buscar culpables. En l'imaginari popular, els principals grups afectats no semblaven convidar al rebuig o a la moralina sinó a l'empatia. A cop de casseroleta, durant mesos, la població es va bolcar amb una lluita que (s'entenia) requeria d'un fort

compromís ciutadà.

La crisi del VIH/sida —que va començar en el nostre territori el 1981 i que, actualment, continua assotant a la nostra població— no va obtenir aquesta resposta. Més que compromís, les víctimes de la (mal) denominada com a Immunodeficiència associada a l'homosexualitat (o

GRID, per les seves sigles en anglès) a l'origen van trobar un clima certament hostil. Entre la indiferència i l'estigmatització, les comunitats afectades pel VIH/sida degueren fer front no sols a una crisi sanitària sinó també a una crisi social.

En aquest context, el teatre —potser el gènere més involucrat en la representació de la realitat immediata— va cobrar un nou protagonisme, servint com una de les principals eines que activistes i professionals de l'escena van emprar per a abordar la pandèmia. El treball del grup de teatre del Casal Lambda és un exemple clar de la simbiosi entre la indústria del teatre i la lluita contra el VIH/sida al nostre territori en els anys 90.

Bé com a part de les activitats vinculades al Dia Mundial del VIH/

sida, bé en el marc del (desaparegut) Festival de Teatre Gai i Lèsbic, en aquesta dècada el teatre es va fer servir com una plataforma per a denunciar el silenci que embolicava la malaltia i els prejudicis que sovint tergiversaven la realitat de les seves víctimes. Va ser a través del teatre i la col·laboració amb grups com el Casal Lambda que professionals de la talla de Josep Costa (1950-2023) —director i traductor establert al Prat de Llobregat— van poder difondre davant la societat un missatge crític amb els discursos que limitaven el VIH/sida a una patologia marginal. Ha d'aclarir-se que aquest

missatge es presentava davant el públic amb un distintiu accent ianqui. El cas de Barcelona i la seva àrea metropolitana il·lustren com la lluita contra el VIH/sida va dependre en gran manera de la dramàtica nord-americana. Va ser per mitjà de títols com *The Normal Heart* (1985) de Larry Kramer, *The Baltimore Waltz* (1992) de Paula Vogel i *T-Cells and Sympathy* (1995) de Michael Kearns —tots ells provinents de circuits alternatius dels EUA— que les reivindicacions que entitats com el

Casal Lambda realitzaven en les seves campanyes de prevenció, manifestacions i publicacions, es traslladaven als escenaris.

La gestió del VIH/sida a Espanya es va complicar pels molts desafiaments que es van haver de superar per a visibilitzar la problemàtica. El llegat del Casal Lambda, no obstant això, serveix com a evidència dels estrets llaços que van connectar al món del teatre i a l'activisme antisida, d'una banda, i a Espanya i els EUA, d'altra banda, en la lluita contra una pandèmia que, malgrat totes les adversitats, va generar un fort compromís en el sector activista.

LES MEMÒRIES QUE VAN SORTIR DE LA BOIRA

Entre les iniciatives que les xarxes socials poden fer pel món LGTBIQA+ hi ha la recuperació de la memòria de tots aquells que van sucumbir al VIH/sida en els primers temps.

Per VICTOR RUIZ NOVEL

De vegades, les xarxes socials, tan injuriades per ser l'eina de pèrdues de temps i cerques d'oci inútil, ens poden demostrar accions inesperades que sorprenguin i facin justícia a aspectes oblidats de la societat. Un d'aquests esdeveniments que, amb la perspectiva del temps, no s'ha tractat prou és el nombre de víctimes de la pandèmia de la sida que, dins i fora del col·lectiu, van sucumbir entre incomprendiments mèdics, tractaments primaris i molta boira social.

Però la marea està canviant i la boira social, gairebé foscor a estones, s'està buidant i obrint camí a un homenatge que, tant la generació queer com la generació que la va precedir, han de tributar a totes

les persones que van morir prematurament a les mans d'aquella malaltia que tant va assotar al col·lectiu.

No és casualitat que pel·lícules com *Romeria* de Carla Simon o la francesa *100 pulsacions per minut* de Robin Campillo participin d'aquest rescat. En el cas de la cineasta catalana, més centrat en la memòria personal dels seus pares i la seva història d'amor, i en el cas de la francesa, des d'un punt de vista de les lluites pel reconeixement social d'una malaltia que va trigar molt a ser considerada de tots.

Aquestes xarxes socials han posat en marxa el compte "theaidsmemorial" amb el seu subtítol "històries d'amor, pèrdua i record", un important

lema que afirma que només viu el que és recordat. En aquesta pàgina de més de 324.000 seguidors (i pujant), retraten algú, a vegades amb una foto en sépia o tacada per aquelles sobrelluminacions dels vuitanta. L'autor del post pot ser un exnuvi, una germana, una filla òrfena o senzillament algú que descobreix, dècades després, el record d'aquell company de treball al qual va perdre la pista o d'aquell amic de la universitat que, ja fora del focus, es va extingir.

Els textos oscil·len des de l'emotivitat més profunda fins a la descripció de com van viure aquestes persones els seus últims moments; el desconcert, les ganes de viure, l'acceptació d'una sentència que avui no seria tal i que, en cada línia, s'il·lumina fins a la fogonada final. Un escair "va morir dies després d'aquesta foto" o "sempre recordarem al nostre "oncle/germà/fill/pare". Un torrent de cròniques de la intrahistòria dels temps més letals de la sida. Uns temps que, al cap i a la fi, com a pertanyents al moviment LGTBIQA+, la comunitat que ens uneix, no hem d'oblidar.

@theaidsmemorial

MAGALI COLOMER

EDUARDO CASANOVA TRENCA EL SILENCI

Per ABEL LACRUZ

Silencio és el nou regal audiovisual del director Eduardo Casanova i de nou ens arriba embolcallat amb un preciós paper color malva que amaga una potent i fosca veritat: el silenci perpetua la injustícia, el silenci destrueix, el silenci mata. Una nova oportunitat per a colar-nos un missatge molt dur amb l'ajuda d'una bellesa deforme i barroca, a l'estil dels seus anteriors títols *Pieles* i *La Piedad*.

A *Silencio* hi trobem la metàfora d'una saga de dones vampires per parlar d'una de les més grans injustícies del segle XX: la marginació i el desemparament que van patir les persones amb VIH-Sida. La figura de la vampira significa una realitat innegable, la serofòbia, que per desgràcia encara existeix. També viatja a l'edat mitjana per fer un paral·lelisme amb la pesta negra. I en ambdós casos la tesi és ben clara, només hi ha una sortida per acabar amb l'estigma: trencar el silenci.

ABEL LACRUZ

Estrenada a Movistar+ l'1 de desembre, dia mundial de la Sida, la nova sèrie s'ha estrenat al 58è festival de Sitges amb la presència del director i dels/les intèrprets Leticia Dolera, Lucía Díez, Mariola Fuentes, Carolina Rubio i Omar Ayuso. Dues absències, les també impressionants María León i Ana Polvorosa. *Silencio* consta únicament —de moment— de tres episodis d'uns 20 minuts cadascun que són tant curts com intensos i tant poètics com incòmodes.

Casanova, que va fer-se conegut interpretant en Fidel, el nen gai d'*Aída*, Telecinco, ja havia fet una incursió com a director al món de les sèries televisives en un dels vuit episodis de Nacho, la biosèrie de l'actor porno Nacho Vidal a Atresplayer. També en aquesta resultava impossible no reconèixer la seva signatura visual: el color i el preciosisme com a embolcall que, en caure, deixa al descobert les més fosques misèries de l'ésser humà.

ABEL LACRUZ